

CULTURA POPULARĂ – MODEL DE EDUCAȚIE A PREȘCOLARULUI

PRODAN Cristina, masterandă, UST

SILISTRARU Nicolae, doctor habilitat, profesor universitar,

Catedra Pedagogie și Psihologie generală, UST

Rezumat. *Pedagogia populară ca model valoric constituie fundamentul formării culturii generale umane. Educația având drept finalitate formarea personalității umane, aceasta vizează obiective majore precum: aspirația spre valori, disponibilitatea pentru valorizare și atitudini și comportamente corespunzătoare. Deschiderea spre nou în cultură și valorizare trebuie să pornească de la deschiderea spre valorile trecutului, iar deschiderea spre universalitate, de la deschiderea spre național, spre specificitatea universalității.*

Abstract. *Popular pedagogy as a value model is the foundation of the formation of general human culture. Education aims at the formation of the human personality, it aims at major objectives such as: aspiration towards values, availability for valorization and appropriate attitudes and behaviors. The openness to the new in culture and valorization must start from the openness to the values of the past, and the openness to universality, from the openness to the national, to the specificity of universality.*

Cuvinte cheie: *cultura populară, model de educație, preșcolar*

Keywords: *popular culture, model of education, preschool*

Educația înseamnă a scoate individul „din starea de natură” și a-l introduce „în starea de cultură”.

Analizând interacțiunea dintre educator și educat, vom putea desprinde câteva caracteristici: acțiunea educațională este, în esență, un proces de comunicare a unei învățături de către educator, de formare a sensibilității, judecății și imaginației creatoare a educatului în cadrul căreia subiectul urmărește o schimbare, o transformare a obiectului conform unui anumit scop axat pe un sistem de valori:

- interacțiunea între cei doi poli ai relației are un caracter activ și creativ, desfășurarea acțiunii este dinamică, toate componentele sale aflându-se în interacțiune și modificându-se de la un moment la altul, acțiunea educațională este subordonată unui ansamblu social, care reglează și direcționează sensul;
- relația care se stabilește între subiect și obiect este o relație socială și nu în exclusivitate biologică. Sintetizând toate acestea am putea spune că educația este o activitate socială complexă, care se realizează printr-un lanț nesfârșit de acțiuni exercitate în mod conștient, sistematic și organizat, în fiecare moment un subiect individual sau colectiv, acționând asupra unui obiect individual sau colectiv – în vederea transformării acestuia din urmă într-o

personalitate activă și creatoare, corespunzătoare atât condițiilor istorico-sociale prezente și de perspectivă prin transmiterea și asimilarea de valori.

Putem spune că educația este „procesul conștient dirijat, de formare a personalității cerute de orânduirea socială dată”, ori, Kant consideră că „educația este procesul care trebuie să dezvolte în fiecare individ toată perfecțiunea de care el este capabil” [5, p. 64].

Tradițiile de familie sunt un remediu efectiv în educația de familie. Tradițiile (lat. *traditio* – transmite) – sunt formate pe parcursul istoriei și se transmit din generație în generație normele comportamentului, obiceiuri, principii, relații, idealuri ce sunt veridice. În calitate de memorie colectivă, tradițiile sunt o parte din conștiința etnică. Tradițiile nu rămân constante, transmițându-se din generație în generație, ele suferă schimbări în dependență de cerințele timpului. Familia modernă există și se dezvoltă reproducând tradițiile strămoșilor. În multe familii s-au format astfel de tradiții precum sărbătorirea zilelor de naștere, a nunților de aur, de argint etc., primirea oaspeților, formarea albumului de familie ș.a. De cele mai multe ori nimeni din membrii familiei nu s-au gândit că datinile lor încep de la strămoși.

Pe timpurile de odinioară omul era considerat nu personalitate în parte, ci membru al unui neam. Făcând cunoștință cu un om pe acele timpuri, i se puneă întrebarea: *De ce neam ești?*. Pe atunci nu era de mirare pomenirea strămoșilor până la generația a opta – a zecea. Se păstrau cu sfințenie și se transmiteau prin vorbe, dovezi despre fapte vitejești și nostime ale strămoșilor, se strângeau scrisorile, lucrurile personale și alte obiecte care se considerau obiecte de preț, familiale. Se constată, că acum copiii cresc fără să-și cunoască moșii și strămoșii. Atitudinea față de istoria neamului, păstrarea amintirii strămoșilor și a gloriei neamului au fost o parte pozitivă și importantă a educației în familie.

Familia ca valoare a unui continuum axiologic care este chemată să promoveze *binele moral, sănătatea, adevărul, credința, frumosul, sacrul, onestitatea, valorile naționale*, poate fi definite ca tezaur al valorilor socio-umane [4].

În familiile modeme românești au început să renască tradițiile demult uitate – formarea arborelui genealogic etc. În tradițiile de familie se evidențiază calitățile etnice și culturale ale familiei, baza tradițiilor o constituie o anumită valoare a familiei, deci apariția tradițiilor de familie poate genera o înțelegere perfectă și nu numai.

Tradițiile de familie joacă un rol important în reproducerea culturii și vieții spirituale, în menținerea reciprocității neamului, în dezvoltarea societății și personalității. Prin sistemul tradițiilor, generațiile noi vom moșteni social relațiile deja preluate.

Folclorul, drept valoare etnopedagogică, este sensibilizat cu psihicul uman, cu sufletul omului, trezind spre perfecțiunea și demnitatea umană, criticând viciile omenești, devierile comportamentale, amoralitatea, etc. Folclorul, drept o formă a conștiinței sociale, generează norme ale conștiinței umane în diferite situații de viață, norme legate de deprinderi, convingeri, obiceiuri, tradiții. Folclorul trebuie

să ne arate cum se răsfrâng în sufletul poporului de jos diferite manifestări ale vieții, cum simte și cum gândește el fie sub influența ideilor, credințelor, superstițiilor moștenite din trecut, fie sub aceea a impresiilor pe care i le formează împrejurările de fiecare zi – consideră cercetătorii N. Silistraru, I. Avram etc. [2, p. 105].

În filozofia populară, folclorică, cele două noțiuni *bine și rău* nu există. Există în schimb multe cuvinte care denumesc aspecte ce acoperă parțial câte ceva din sfera lor. Pentru altruism: iubire de oameni, iubire de pace, milă, iertare, sinceritate, recunoștință, respect etc.; pentru egoism, contrariile componentelor altruismului. La baza moralei populare stă iubirea, în sensul *cel mai larg – iubirea ce generează viața și al iubirii ce garantează existența speței. Multe zicători și proverbe exprimă această concepție: Rara întâlnire / e mai cu iubire. Dragostea nu se face cu sila. Iubirea trece prin apă / nu se teme că se-neacă. Ochii care nu se văd se uită. Unde este frică nu încap dragoste* [Ibidem, p. 107].

Calitățile morale care se formează în relațiile interindividuale și care, în folclor, sunt prezentate ca recomandări, nu se opresc la cele menționate și ilustrate de noi mai sus. Este, în fond, și greu de stabilit, după cum tot așa de greu este și stabilirea unei ordini de preferințe. Și, aceasta pentru că viața, de la caz la caz și în evoluția ei, își impune criteriile de circumstanță [1, p. 34].

Răul și binele sunt fețele unuia și aceluiași fenomen moral, îndreptat spre fondarea capacității de orientare în universul moral. Fiecare presupune pe celălalt. „Răul este necesar. Dacă n-ar exista, n-ar exista nici binele. Răul este unica rațiune de a fi a binelui. Ce-ar fi curajul fără primejdie și mila fără durere?”. Nu este prea clar ce spune Anatol France. Dar, după cum știm, la el clar obscurul este de multe ori o preferință deliberată, pentru a nu se închide în definiții stânjenitoare. Acest procedeu – această măiestrie – pare s-o găsim adesea în definițiile și sentințele folclorice. Binele și răul izvorăsc din aceeași inimă. În inimă se topește și binele, și răul. Gândurile mari izvorăsc din inimă curată. Rana de cuțit se vindecă; cea de la inimă niciodată. Morala populară intuiește că există relații umane care pot fi numite astfel, dar mai mult decât relațiile, ea prinde adevărul că pentru viață ceea ce contează este omul concret, care poate fi numit bun. Omul bun e ca pâinea caldă. De omul bun și de pâinea caldă nu te saturi niciodată. Și câinele cunoaște omul bun. Într-un fel, pentru om, adevărul moral e mai de preț decât adevărul intelectual. Adevărul este ușa raiului. Adevărul, ca-și soarele, nu poate fi ascuns cu palma. Dar a lua partea adevărului (moral) nu-i lucru ușor întotdeauna: Adevărul umblă cu capul spart [Ibidem].

Oricât de greu e a lua partea adevărului, poporul crede însă cu fermitate în puterea lui. Și lucrul acesta îl spune clar: Minciuna are picioare scurte. *Vorba multă, fără minciuni nu este.* Opusă adevărului nu este numai minciuna, ci, mai ales, *perfidia fățarniciei* – aparența adevărului fals. *Umblă cu crucea-n mână și cu dracul în inimă.* Și fățarnicul, și mincinosul nu-s însă de invidiat, pentru că: *Pasărea vicleană cade singură în laț. Tot nașul are naș.*

Ființa umană ca personalitate caută să învețe din experiență toată viața. În lume există cu binele,

și răul, cu adevărul, și minciuna. Depinde de ceea ce am învățat de la alții și de la noi înșine, din viață, ca să izbutim să le cunoaștem întotdeauna și să le aplicăm cât putem mai mult. *Și binele, și adevărul stau în puterea omului.* Aceasta e credința populară. În lumina acestei credințe au fost și sunt crescuți copiii. Ceea ce spunem despre bine și adevăr *e valabil și pentru dreptate în cultura populară.*

În materie de morală, gândirea elaborează concepte, care se străduiesc să contureze situații relaționale, fixate în expresii utile vieții; a vieții de zi cu zi, și a vieții pe mai lungă durată, în cadrul unor condiții date – algoritmi morali, care apar și dispar, în limitele acestor situații sau condiții la nivelul culturii populare, ca și la al celei „culte”. Și, putem spune, dacă maximele culte par uneori mai șlefuite, proverbele populare sunt mai pline de sens, mai viguroase și, întotdeauna, mai durabile. Nu o dată maximele culte nu-s decât prelucrări și șlefuiți ale unor proverbe populare axate pe cultura populară [2].

În procesul de elaborare a regulilor și conceptelor de etică la niveluri temporare sau de mai lungă durată, gândirea omenească tinde, ca și în domeniul cunoașterii propriu-zise, la noțiuni cu caracter mai cuprinzător, în spațiu și timp, la categorii morale sau la ceea ce uneori au fost numite virtuți ale culturii populare.

Dacă ar fi să facem sondaje de opinie, cu privire la frecvența lor într-un eșantion de populație, la unele intervale de timp, suntem siguri că cifrele statistice obținute ar diferi – poate chiar mult – de la un caz la altul. E de presupus totuși că în epoci de inegalități și tensiuni sociale, o categorie ca aceea de „dreptate” s-ar bucura de o frecvență mai mare; că, din contra, în epocile și situațiile de relativă stabilitate și calm, *binele ar prevala.* Deși, și aici, depinde de înțelesul ce s-ar atribui termenului respectiv al culturii populare.

În spiritul popular românesc, omul este nu numai parte a naturii, ci, în egală măsură, parte a societății și, în această calitate, el se aliniază, alături de contemporani, în șirul generațiilor ce duc neamul mai departe. De aceea românul își cinstește neamul, patria și strămoșii, pe de o parte, și se îngrijește, în același timp, de urmași. Acest spirit al neamului se sădește în sufletul copilului de mic, *pentru că mai târziu, ramura crescută strâmb, greu se îndreaptă* [6].

Familiarizarea indivizilor cu viața socială în mare măsură depinde de cunoașterea relațiilor de rudenie până la străbunic. Aceasta poate fi examinată ca una din multele căi de educație interculturală. Rudele apropiate și îndepărtate, familia, fiind o componentă importantă a mediului etnopedagogic, asigură includerea primară a individului în sistemul de legături sociale [7].

Pedagogia populară, drept obiect de studiu al etnopedagogiei exprimă conștiința pedagogică a poporului, înțelepciunea neamului reflectată în viața cotidiană este un proces firesc, Parte integrantă a vieții poporului, proces de revitalizare a valorilor naționale. În decursul vieții omul treptat se include în sistemul complex al relațiilor sociale. Această interacțiune, a omului cu societate, cuprinde completarea deprinderilor simple cu cele de un grad mai complex, mai dificil ce țin de cultura populară [7].

Etnopedagogia nu poate rămâne indiferentă față de problemele mediului în care se educă individul. Ținând cont de faptul că aceasta dă urmă educă și formează personalității calități ce optimizează stabilirea relațiilor într-o societate, etnopedagogia se ocupă cu studiul experienței poporului, elucidează posibilitățile și căile eficiente de realizare a ideilor ce țin de personalitatea personalității etnice și de educarea acestora [7].

Educația populară este, de fapt, educație socială. De-a lungul istoriei omul a fost și rămâne a fi obiect și subiect al educației. Experiența educativă acumulată de veacuri în corelație cu cunoștințele empirice controlată de practica vieții alcătuiesc nucleul, miezul pedagogiei populare. În viziunea lui C. Cucoș obiectivul educației interculturale nu este cultura, aceasta se referă la etnografie și etnologie, nici contactul dintre culturi (obiectul antropologiei), nici relațiile interindividuale sau intergrupale (obiectul psihologiei și sociologiei), ci discursul, ca perspectivă interogativă, manieră de vizare a fenomenelor [3].

Respectarea principiilor etnopedagogiei în activitatea de educație este interpretată ca una din condițiile specifice în formarea conștiinței umane în societate. Poporul urmărind evoluția și dezvoltarea societății acumulează conștiințe despre educație. Pedagogia populară veritabilă s-a constituit în baza unei experiențe de educație transmisă din generație în generație. Această experiență empirică transmisă din generație în generație s-a transformat în obiceiuri și tradiții, într-o cultură educațională bine conturată. Poporul bazându-se pe ideile populare și tradițiile educației, în convorbiri, aduc exemple din viață pentru a argumenta o zicătoare sau proverb, care se folosesc pentru a lămurii situații concrete de viață ca generalizare a factorilor, întâmplărilor, fenomenelor pedagogice [2, p. 119].

Normele de conviețuire, de comportare a oamenilor unii față de alții, precum și față de societate, n-au apărut spontan, de la sine, ele au fost elaborate de popor pe parcursul a mai multor veacuri și transmise noilor generații. Multe din normele morale sunt expuse în Sfânta Scriptură. Ele au drept scop de a realiza asemuirea omului cu Dumnezeu, confruntat cu indivizii reali, cu interesele și necesitățile acestora. Educația în spiritul tradițiilor populare din perspectiva ideilor etnopedagogice ajută oamenii să înțeleagă că fiecare dintre ei constituie o parte a societății și că i se solicită o atitudine față de toți membrii societății. O astfel de poziție în societate influențează soluționarea pozitivă a problemelor în societate.

Alte concepții etnopedagogice care contribuie la formarea omului în societate sunt: smerenia, îngăduința, sociabilitatea, nonviolența. *Nonviolența* este interpretată drept o etică deosebită în ce privesc relațiile interumane. Tradițiile etnoculturale antice, doctrinele religioase, concepțiile filozofice întotdeauna au fost orientate spre negarea violenței.

La fel, un concept etnopedagogic care presupune dezvoltarea și cultivarea calităților umane în interacțiune cu alți oameni, și cu societatea este *educația morală*. Ea stă la baza formării unei personalități dezvoltate în context etnopedagogic. Morala se manifestă ca modalitate de viziune

generală a lumii, ca cel mai eficient mijloc de reglementare a contradicțiilor dintre bine și rău, frumos și urât, sfânt și pângărit.

Bibliografie

1. Antoci, D. Educația prin valori și pentru valori. Ghid metodic. Chișinău: UST, 2014. 200 p.
2. Avram, I. Etnopedagogia aplicată: formarea orientărilor axiologice la preșcolarii mari. Eurodidact, Cluj-Napoca, 2006. 116 p.
3. Cucuș, C. Dimensiuni: culturale și interculturale. Iași: Polirom, 2000. 288 p.
4. Dobre, Al. Simion Florea Marian la Academia Română, în „Memoriile secției de Științe Istorice”, scria IV, II (1997). București: Editura Academiei, 1997. 216 p.
5. Kant, I. Tratat de pedagogie. Religia în limitele rațiunii. Iași, Editura Aurora SRL, 1992. 293 p.
6. Mehedinți, S. Trilogia științei. Cercetător-erudit-savant. În: Memoriul Secției Istorice a Academiei. București, 1939. 110 p.
7. Silistraru, N. Etnopedagogia românilor din Moldova în contextul științei pedagogice. Chișinău, 1996, 280 p.